

מסורת הש"ס

א) וְנִקְמָן יֵאֵ: שבת כט. טו: קמו: עירובין מז. זל. יבמות ס: כחומות פ: ב"ק כ: ב"מ לו. ק"א. כבא במרא מ: קכו. קסה: שפועות כא. מולין זל. זא. קיא: ממחות ה:ג. ג) גיטין יט. גשבת מה. עירובין מז. נדה ו. ט: ג. וְנִקְמָן לו. שבת ס: קל: בלע יא. יומא לו: יבמות מ. מז. מז. ב"ק קכ. ע"ו ג. כבורות לו. נדה לו: מט. ג. ד) וְנִשֵּׁי מוֹסְפוֹת פִּסְחִים פֵּט. ד"ה דאלין, ט) פסחים קכ: מגילה כא. זחיים מ: מכתלא דר"י פרשת בא. ו) ספרי פ' ראה, ו) ספרי שם, ח) נסוטה יוד: סנהדרין מג: פט: ט) נדרים וי. ו) כנ"ה: שהנאלה, ט) וְנִשֵּׁי מוֹסְי יומא לו: ד"ה אמר, ו) נפסחים ג. זחיים ט: ט.

הגהות הבי"ח

א) גבי' ולא זו כלבד אמי קאמר כ"ל וסבתא אמרו נמחק: ב) רש"י ד"ה יסול יהא וכו' דע הבקר מן התורה דכמצי ביום: ג) ד"ה מה שלמים וכו' צלילה השנית. י"ב ורש"י סוף פסחים דף ק"כ ע"כ הכא מחלה פי' רבינו דהכא ואח"כ כתב ח"ו ולי נראה שאף ביום שבינמים יאכל דשא צלילה הוה לא בא למעט אלא יום שחטטו שלפני לילה הראשון של פסח אכל מכאן ואילך יאכלנו עד עמוד השחר של ליל שני קמ"ל עכ"ל:

מוסף רש"י

עד שעת חפזון. שנהלו ללאת היינו עד הבקר (פסחים קכ. וכו"י זחיים ח:). יהא זאכל בקדשים ביום. ביום זכימו קודם שמתקן יתחיל לאוכלו אם ירצה (זחיים שם). ויהא נאכל לב' לילות ויום אחד. ע"י המפסקין בין הלילות דלא ליחי נותר עד ט"ז (פסחים קכ.).

והאי דקרו ליה ליליא. דקאמר יוצא זו ק"ש של לילה: **משום דאינא דגנו**. וקרינא ביה ובשכנך ט): **ובלבד שלא יאמר השכיבנו**. הקורא ק"ש של לילה שחרית סמוך לעמוד השחר לא יאמר השכיבנו שאין עוד זמן מחלת שכיבה אלא זמן סוף שכיבה: **דאשכחור**. וישנו ונרדמו עד לאחר עמוד השחר: **בשעת הדחק**.

אבל שלא בשעת הדחק לא: **הכי קא אמרי ניה**. לרצן גמליאל. ולא גרס אלא: **רבנן פליגי עילווך**. כלומר מי פליגי רבנן עליך דהא דלאמרי עד חלות דוקא קאמרי דלא משמע לכו ובשכנך כל זמן שכיבה אלא כל זמן שדרך בני אדם להתעסק לילך ולשכב ומיהו כהא פליגי אדר' אליעזר דאלו רבי אליעזר סבירא ליה זמן עסק שכיבה אינו אלא עד האשמורה הראשונה ולרבנן עד חלות. ואם סבירא לך ובשכנך כל זמן שבני אדם שוכנים וייינו כל הלילה ויחיד ורצים הלכה כרצים: **או דילמא כווסך סבירא להו**. ומשמע להו ובשכנך כל זמן שכיבה והא דקאמרי עד חלות הרחקה הוא כדי לזרז ומיהו היכא דאסתים ולא קרא קודם חלות עדיין זמן חיובה הוא ומחייבי ונפקי ידי ק"ש בזמנו: **כווסי סבירא להו וחייבין אסם לקרום** גרסינן. ולא גרסינן מותרים דאפילו שלא בזמנו תנן (עמוד ב) הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאלס הקורא בתורה: **שעת חפזון**. שנחפזו ללאת וייינו עמוד השחר כדכתיב לא תאלו יום מפחת צימו עד בקר (שמות יב):

יכול יהא נאכל. כשאך קדשים ביום שחטטו כדרך תודה שאף היא זמן אכילתה יום א' ואוכלו והולך כל יום שחטטמה והלילה עד הבקר ב) כדין תורה דכתיב ביום קרבנו יאכל (ויקרא ו): **מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד**. שבינמים דכתיב ביום זחכסם יאכל וממחרת (שם יט) אף פסח נמי הואיל ואינו נאכל אלא צלילה נוקים שני לילות צמוקס שני ימים דשלמים ויהא נאכל בשני לילות ויום א' לא שיאכלנו ביום אלא סיהא שהות זמן שלא יפסל באכילה בשציל המחתה היום ויאכלנו צלילה השנית ב) קמ"ל: **שם סוזה את הפסח בערב כבא השמש מועד לאתך ממזרים**. הרי לך שלשה זמנים שאינם שוים. צערב כי ינטו כללי ערב היינו לאחר חלות שנסתלקה חמה מראש כל אדם ונטמה למערב. כבא השמש משחשכה. מועד לאתך ממזרים צבקר. כיצד יתקיימו כולם. צערב לזמן שחטיטה. כבא השמש התחלת זמן אכילה. מועד לאתך זמן שריפה כלומר צבקר הוא נעשה נותר שהגיע זמן שריפה אלא לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב ממתינין לו עד צקר שני: **עד מסי אסה אונל**. היינו כר"ע אבל לתנא קמא עד חלות לילה היו זמן אכילה ותו לא דחי לא מאי ציינייהו: **הכל מודים**. רבי עקיבא גופיה מודה שהלילה י מחלות ואילך היתה שעת חפזון דמזרים לשלחם מן הארץ: **מערב גאאלו**. נתנו להם רשות ללאת: **חפזון דמזרים**. מכת הבכורים שעל ידם נחפזו למהר לשלחם: **חפזון דישראל**. לא שמעו להם ללאת עד צקר:

מאימתי פרק ראשון ברכות

ז.

לעולם יממא הוא. ואם תאמר ליתני שתי פעמים קודם הנך החמה והוי רבותא טפי דאפילו קודם הנך הוי זמן דקריאת שמע של שחרית. וי"ל כדפרישנא דהאי יממא לענין שאר מצות. אבל לענין ק"ש הואיל ואיכא אינשי דגנו לאו זמן קימה הוא. ומימא דקשיא דרבי עקיבא אדר'

עקיבא דהכא קאמר אחר הנך ולקמן (עמוד ב) קאמר משיכיר צין חמור לערוד דהיינו אפילו קודם. וי"ל דתני תנאי אליבא דרבי עקיבא. אי נמי יש לומר יממא הוא אפילו גבי קרית שמע דהא זמן קימה הוא והא דלא נקט צ' פעמים קודם הנך משום דצעי לאשמועינן שאינו יוצא בשל לילה אחר הנך: **ובלכבד שא יאמר** השביבנו. פירש קונטרס אמילתא דר"ש צן יוחי דקורא קודם שיעלה עמוד השחר קאי. ונראה לי דלא ודאי זמן שכיבה הוא ומאי למימר השכיבנו. ועוד דהוה ליה למימר אמאי דסליק מיניה. ופי' השך מקווי דקאי אקודם הנך דסליק מיניה ולכך קאמר דלא מצי למימר השכיבנו דלאו זמן שכיבה הוא כיון שעלה כבר עמוד השחר אפילו קודם הנך:

ר' אלעזר בן עזריה אומר

נאמר כאן בלילה הזה וכו'. וא"ת היכי מצי למימר רבי אלעזר צן עזריה עד חלות והכתיב לא תומירו ממנו עד צקר (שמות יב) דמשמע עד צקר מיהא מצי לאכלו. ויש לומר דמצי למימר דהכי קאמר לא תעשו דבר שיצא לידי נותר עד הצקר. שאם לא יתא נאכל עד חלות לא מולל לאוכלו ולא לשורפו צלילה דקא אמרינן ט ביום אחה שורפו ואי אחה שורפו צלילה ואם כן שאר עד הצקר: אלא

הבשר בלילה הזה רבי אלעזר בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן יועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות אמר ליה ר' עקיבא והלא כבר נאמר בחפזון יעד שעת חפזון א"כ מה תלמוד לומר בלילה יכול יהא נאכל בקדשים ביום תלמוד לומר בלילה בלילה הוא נאכל ולא ביום בשלמא לר' אלעזר בן עזריה דאית ליה גזירה שוה אצטריך למכתב ליה הזה אלא לר' עקיבא האי הזה מאי עביד ליה למעוטי לילה אחר הוא דאתא סד"א הואיל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד אף פסח נאכל שתי לילות במקום ב' ימים ויהא נאכל לב' לילות ויום אחד קמ"ל בלילה הזה בלילה הזה הוא נאכל ואינו נאכל בלילה אחר ור' אלעזר בן עזריה מלא תותירו עד בקר נפקא ורבי עקיבא אי מהתם הוה אמינא מאי בקר בקר שני ורבי אלעזר אמר לך כל בקר בקר ראשון הוא. והני תנאי כהני תנאי ו) דתנאי שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים ר' אליעזר אומר בערב אתה זזבח וכבוא השמש אתה אוכל ומועד צאתך ממצרים אתה שורף רבי יהושע אומר בערב אתה זזבח כבוא השמש אתה אוכל ועד מתי אתה אוכל והולך עד מועד צאתך ממצרים א"ר אבא הכל מודים כשנגאלו ישראל ממצרים לא נגאלו אלא בערב שנאמר הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכשיצאו לא יצאו אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה על מה נחלקו על שעת חפזון ר' אלעזר בן עזריה סבר מאי חפזון חפזון דמצרים ורבי עקיבא סבר מאי חפזון חפזון דישראל ו"תנ"ה הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום שנא' ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה אלא מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב: *דבר נא באזני העם וגו' אמרי דבי ר' ינאי ו) אין נא אלא לשון בקשה אמר ליה הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל בבקשה מכם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב שאר יאמר אותו

ללאת: **חפזון דמזרים**. מכת הבכורים שעל ידם נחפזו למהר לשלחם: **חפזון דישראל**. לא שמעו להם ללאת עד צקר:

אותו

עין משפט ור מוצה

לח א מיי פ"ח מהל ק"ש הל' י (סמ"ג עשין יח) טוש"ע אורח סומן ללה סעיף ד:

לח ב מיי פ"ח מהל קרנן פסח הל' טו:

תורה אור השלם

- וְאָבְדוּ אֶת הַבָּשָׂר בְּלִילָה הַזֶּה יְצִי אִשׁ וּמִצּוֹת עַל מִדְּרִים יִאֲבָלְהוּ: שְׁמוֹת יב ח
- וְעִבְרִיתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְחִפְיִיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹדִי מִצְרַיִם אֲשֶׁרֶשׁ שִׁפְטִים אֵנִי יְי: שְׁמוֹת יב יב
- וְכָבֵד תֵּאֲבָלוּ אוֹתוֹ מִתּוֹנִיכִם חֲגִרִים נִעְלִיכִם בְּרָגְלִיכִם וּמִקְלֵכִם בְּדָכְם וְאֲבָלְתֶּם אוֹתוֹ בַּחֲפוּזִין פֶּסַח הוּא לֵי: שְׁמוֹת יב יא
- וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר בֶּאֱשֶׁר תִּשְׁרַפֶּה: שְׁמוֹת יב י
- כִּי אִם אֵל הַמִּקְוֹס אֲשֶׁר יִבְחַר יְי אֱלֹהֵיךְ לִשְׁבֹּן שְׁמוֹ שֵׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹוא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֹאתֶךָ דְּבִרִים טו ו
- שְׁמוֹד אֶת חֹדֶשׁ הָאֲבִיב וְעִשִׂיתָ פֶסַח לַיְי אֱלֹהֶיךָ כִּי בַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב הוֹצִיאֲךָ יְי אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לִילָה: דְּבִרִים טז א
- וְחִסְעוּ מִרַעַמְסִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עֶשֶׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן מִמִּקְרַת הַפֶּסַח יָצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בֵּיד רְמָה לַעֲנִי כָל מִצְרַיִם: בְּמִדְבַר לֹג ג
- דָּבָר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רַעְיֵהוּ וְאָשֶׁה מֵאֵת רַעְיֹתָהּ כָּלִי כִסֶּף וְכָלִי זָהָב: שְׁמוֹת יא ב

עין משפט
נר מצוה

ט:

מאימתי פרק ראשון ברכות

מסורת הש"ס

ב א ב מיי פ"א מהלכות ק"ש הלכה אי ופ"ד מהל' תפילין הלכה י סמוג עשין יח טושי"ע אריס סימן נח ספק' א' ובסי' פט ספק' א'
ב א מיי פ"ו מהלכות תפלה הלכה י סמוג עשין י"ט טושי"ע אריס סימן טו ספק' ח וסי' ק"ר"א ספק' א'
בב ד מיי פ"ג מהל' אכל הלכה י טור טושי"ע אריס סימן רכז ספק' ט (נרד אלמס לקמן פסק הדינה דף מזו):
בג ה (מיי' פ"ו מהל' תפלה הלכה יח) סמ"ג עשין יט (טור אריס סי' נלהן) טושי"ע אריס סימן נלו ספק' ב:

‏◈ ◈‏

תורה אור השלם

- יִאמְרוּ לְאָבְרָם יִדְעֵה דַעַת כִּי יָרָה יְיָוָהךָ בְּאֵרָץ אֵלֶּיךָ לְהָסֵב וּלְעָבְדוֹם וְעַנְּוָה אֶתְּמוֹת אֲרֵבֶּיךָ מֵאוֹת שָׁנָה; וְגַם אֵת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּךָ וְאֶבְרָהָם בֶּן יֶצְחָק בְּרַכְשֵׁי גִדּוּל;
- וְיִאמְרוּ שְׂטוֹ יִגִּיד;
 - וְגַם הָאֵת אֵת חַן הָרָעָם בְּעֵינֵי מַצְרַיִם וְיִשְׁאֲלוּם וְיַגְדִּלוּ אֵת מַצְרַיִם; שְׂמוֹת יִבִּי לֵי מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדְדִין יִדְדִין וְתֵת בֵּית תַּחֲלָק שְׁלָל;
- הַתִּלִּים סו יג
- וְיִאמְרוּ אֱלֹהִים אֵל מִשְׁה אֲדֹנָהּ אֲשֶׁר אֲדֹנָה וְיִאמְרוּ בֵּה חֲמֹר לִבִּי יִשְׁדָּאֵל אֲדֹנָה שְׁלָלָנִי אֱלִיכָם; שְׂמוֹת גִּיד
- עֲנִי יי עֲנִי וְיִדְעוּ הָרָעָם הָזֶה בִּי אֲתָה יי הָאֱלֹהִים וְאֲתָה הִסְבַּת אֵת לִבִּם אֲתֶרְבִּית; מַלְכִּים אִי לוֹ
- יִירָאָן עִם שְׂמֹשׁ וּלְפָנֵי יְרֵד דּוֹר דּוֹרִים; תַּחֲלִים עֲבֵה יי תִּימְנָה וְתִסָּאִים מִן הָאֲרָץ וְיִרְשִׁים עוֹד אֵינִם בְּרִיךְ נִפְשֵׁי אֵת יי הַלָּלוּ יְהִ;

תהלים קד לה

רבנו חננאל

[בתני] מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכירי בין תכלת ללבן, וקומא משיכיר בין תכלת לבין שבעיצות ללבן שבה. פי' שיש בה ששה חוטי' של צמר לבן וכו' חוטי' של צמר הצבועין בתכלת, ואחר מאותן שנים הוא שבורך על הו' ואין ניכר אלא ביום. ירושלמי כינו מתנייהא בין תכלת שבה ללבן שבה, ומאי טעמא דרבנן וראיתו, אותו מן הסמוך לו, ומאי טעמא דר' אליעזר וראיתו אותו כדי שיהא ניכר בין הצבועין, ותכלת וכתרן שניהם צמר כבוע בשני מיני'. אמר אביי לתפילין כאחרים לק"ש בוחזקין. אמר אביי לכוזש

אדם תפילין קיימא לן כאחרים דאמרי משיראה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירהו. ולקרות ק"ש קיי"ל בוחזקין שהיו גומרין אותה עם הנין החמה, כדי שישמיר גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום. אמר ר' יורא מאי קרא ייראוך עם שמש כלומר, יקבלו עליהם מלכות שמים ויבטל עין החמה. ומצא ק"ש מהנין החמה עד שלש שעות ביום כר' יהודה דאמר עד ד' שעות ביום בפי' תפלת השחר, והכי פסקינן וחתם והואיל ותנן בבביריתא כוותיה. ותיקין היו גומרין אותה עם הנין החמה. והאי גומרון ר"ל קורין. ופסק דומן ק"ש מהנין החמה עד שלש שעות כריב"ל דפסיק הילכתא כר"ש שאמר משום רבי עקיבא במבטני' דיומא. ופי' ייראוך עם שמש היינו ק"ש, כלומר יקבלו עליהם עול מלכות שמים. (נחעיד ר' יוס' בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלם. כנמרא דפסיק אין צדין אמר רבי משום קהלא קדישא דבירושלם ר' שמעון בן מנסיא אמר הלכה כר' מאיר. ירושלמי במעשר שני בסוף פרק ב' עדה קדושה ר' יוסי בן מושלם ור' שמעון בן מנסיא. בהגדת קהלת ראה חיים עם אשה אשר אהבת, רבי בשם עדה קדושה אמר קנה לך דברי אומנות עם נדברי תורה, מאי טעמא כדכתיב ראה חיים עם אשה אשר אהבת. ולמה קורין אותה עדה קדושה, שהיו משלשין את היום שליש לתפלה שליש לתורה שליש למלאכה. ויש אומרים שהן יגיעין בתורה בימות החורף ובמלאכה בימות הקיץ.ו' **זימנא** **חדא** **סמך** **גאולה** **לתפלה**. פי', בוחזקין עם מדומי' חמה, (והדינן) דלא פסיק חוכיה מפומיה כולה יומא. [ולבסוף הוא אומר יהיו] לרצון אמרי פי. ופרקינן כי אמר ר' יוחנן שמחתול ייי שפתי תפתח בתפילה שלערביה. ורדינן לא יכלת למימר הכי דהא ר' יוחנן איהו דאמר איהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה שלערביה לתפילה שלערביה. ופרקינן אלא כי קאמר ר' יוחנן בתפילה שלמנחה צריך להתחיל ייי שפתי תפתח דכיון דתקינן רבנן למפתח הכי כגאולה אריכתא היא, דאי לא תימא הכי השכיבונן) הכי קאמי, ודא קא מפסיק, אלא כיון דחקון רבנן כגאולה אריכתא היא, הכא נמי כיון דתיקין רבנן ייי שפתי תפתח כגאולה אריכתא היא. ירושלמי. שלש תפיפות הן, תכף לטמיכה שחיטת שני' וסמך ושחט, תכף לנטילת ידים ברכה שני' שו' ידיכם קדש וכוכו' את ייי, תכף לגאולה תפילה שני' יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפנך ייי צורי וגואלי, וכו') בתריה יעקב ייי ביום צרה. וכל התוכף סמיכה לשחיטה, אין פסול נוגע אותו קרבן. וכל התוכף ברכה לנטילת ידים, אין שטן מקטרג באותה סעודה. וכל התוכף גאולה לתפילה, אין שטן מקטרג באותו היום. והטוב בעיניך עשיתי. אמר רב יהודה אמר רב שסמך גאולה לתפלה. תקינו רבנן יהיו לרצון אמרי פי אחי ייי' ברכות מפני שאמרו דידך אחורי יי'ת פרשיות, אשרי ולמה רגשו חדא פרשה.

אֵלֶּא **בֵּין** **תְּבַלְתָּ** **שְׁבַה** **לָצֶבֶן** **שְׁבַה**. פי' רש"י אמר הכָּזָבֹה תכלת ויש מקומות שלא עלה שם הכָּזָבֹה שפיר. וקשה דלמרינן צמנמות (מג ב' וסג) ראה מלוא וז שבה תלוי מלוא אחרת ולאז וז ק"ש כדתנן עד שיכיר צין תכלת ללבן. ואי קאי אצינת אמר אינה תלויה צלילית.

ועוד צלילה נמי פעמים יכולין לראות אמר שאינו נכזב כדרכו. ע"כ יש לפרש צין תכלת שזה צלילית שהיה קבוע צו תכלת וגם שני חוטינן ללבן ועושינן צו חוליה של תכלת וחוליה של לבן: **אֲחָרִים** **אוֹמְרִים** **עַד** **שִׁירָאָה** **חִבְרוּ** **וּבּו'**. צירושלמי צמה אֵנן קיימין אי צרגיל אִפִּי' כרחוק טפי חכים ציה ואי צשאינו רגיל אִפִּילו' צקרוצ לגציה לא חכים ציה תפטר כרגיל ואינו רגיל כהדין אִכְסִינֵא דלתי לקינן. וצריך לומר דהאי אחרים לאו ר' מאיר וינהו דהא ר' מאיר איירי לעיל מיניהוּס': **לָךְ** **שְׁ** **בוֹתִיקִין**. תימא דלעיל פסקינן כמאן דמתיר לאחר עמוד השחר מיד ולקמן פסקי' הלכה כר' יהושע דלמר עד ג' שעות והכא פסק אצני שהוא כתרם ולאמר כותיקין ומשמע דכדי הלכתא. וי"ל דודאי זמן ק"ש מתחיל לאחר עמוד השחר וזמנו עד ג' שעות ומיהו מלוא מן המוצמר כותיקין סמוך להנך החמה כדי לסמוך גאולה לתפלה ואפי' ותיקין נמי מודו לרבי יהושע שאם לא קרא קודם הנין החמה דיכול לקרות עד שלש שעות ועל זה אנו סומכין וכן צפ' מי שמחו (דף כ"ב א) דקאמר צעל קמי שידר לעצמו כל יכול לעלות ולקרות קודם הנין וכו' ומסיק בגמרא (ד' כ"ה ב') דילמא כר' יהושע וכותיקין כלומר מתני' דקמי קודם הנין החמה כותיקין אלמא ותיקין נמי מודו לר' יהושע שאין שעה עוצרת עד שלש שעות. ומיהו קשה דלמרינן ציומא ר' זו (וסג) אף היא עשתה נכשת של זה כיזי שהעמה וזרחת היו ניצולות יוצאות הימנה והיו יודעין שהגיע הנין החמה וזא זמן ק"ש של שחרית ומוקי לה התם צשאר עמא דירושלים אלמא משמע דעיקר זמן ק"ש לאחר הנין החמה והא לא היו כותיקין שהיו קורין קודם להנך סמוך להנך. וי"ל דלזוט זמן הוקצב לצבור לפי שלא היו יכולין להקדים ולמחר כותיקין כי רוצ צני אלס אינס יכולין לכזין אותה שעה:

כִּל הַסּוּמֵךְ **נִאוּלָה** **לְתַפְלָה** **אינו** **נזוּק**. ולא"ת והלא כל העולם סומכין גאולה לתפלה ומאי רצותיה דרצ ציונא דלא פסיק מוכא מפומיה. ויש לומר דהכי קאמר כל הסומך גאולה לתפלה כותיקין קורין ק"ש קודם הנין ותפלה לאחר הנין: כל

של ערבית לתפלה של ערבית דקבעוה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא דמיא דאי לא תימא הכי י' ערבית היכי מציי סמך והא בעי למימר השכיבנו אלא כיון דחקינו רבנן השכיבנו כגאולה אריכתא דמיא ה"נ כיון דקבעוה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא דמיא. מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף מעיקרא דבעינא למימר מ"ט תקנוהו רבנן לאחר י"ח ברכות לימרו מעיקרא א"ר יהודה בריה דר' שמעון בן פזי והואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר י"ח פרשיות לפיכך תקינו רבנן לאחר י"ח ברכות. הני י"ח היינן אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה **היא** **דאמר** **ר'** **יהודה** **בריה** **דרבי** **שמעון** **בן** **פזי** **ק"ג** **פרשיות** **אמר** **דוד** **ולא** **אמר** **הללויה** **עד** **שראה** **במפתלן** **של** **רשעים** **שנאמר** **י'תמו** **חטאים** **מן** **הארץ** **ורשעים** **עוד** **אינם** **ברכי** **נפשי** **את** **ה'** **הללויה**. הני ק"ג ק"ד היינן אלא שמע מינה אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן כל

אוסו **לדיק**. אצרכס: **כמאוד** **שאין** **צה** **דגן**. דרך ליידי עופות לזרוק

דגן תחת מזודות כדי שיצאו עופות ונלכדין וכשאין צה דגן אין עוף פונה אליה כך ריקנו המצרים מכל ממונם. וינללו כתרגומו ורוקיטו: **כמאולה** **שאין** **צה** **דגיס**. כמו מזולות יס. כלומר בתוך התהום אין מזויין דגיס אלא על שפת הים היכא

דליכא מזון: **דיה** **לצרה** **צשעסה**. דיה לצרה שיתאוונו צה צשעה שצחא עליהם למה תדאיצם עכשיו צצשורה קשה: **שספיה** **דעסס**. מלצא צלצס מזמה של רשע להכחישינו ולומר על ידי כשפים הצאתי האש הזאת: **בתנינ'** **פגלס**. ירוק הוא וקרנצו לצבע כרמי שקורין פורי"ש: **גב'ו** **צין** **תכלת** **שצה** **ללבן** **שצה**. גיזת אמר שצבעה תכלת ויש צה מקומות שלא עלה שם הכָּזָבֹה יפה: **ערוז**. חמור הכר: **לספילין**. להניח תפילין שמלות הנחתן קודם קריט שמע צפ' שני (ד' יד'): **וסיקין**. אנשים ענוים ומחצדין מלוא: **מספלס** **ציוס**. דהנך החמה לדברי הכל יוס הוא: **מאי קרלא**. דמלוא להתפלל עם הנין החמה: **דכסינ** **ייראוך** **עס** **שמש** **וגו'**. מתי דמסירין ממך כסמורלך מקבלים עליהם דהיינו מלכות שמים שמקבלין עליהם צק"ש **ס' עס** **שמש**. כלומר כשהשמש יוצא היינו עם הנין החמה: **ולפני** **יחא**. אף תפלת המנחה מלואה עם דמדומי חמה: **שאס** **יוכה**. לעוה"צ לראות גדולתן של ישראל: **יצחין**. כמה הרבה גדולתן יותר על האומות עשוי: **ספא**. הא דרבי יוחנן צתפלת ערבית דלא מיישינן לסמוך גאולה לתפלה דגאולה ציממא הוא: **דא"ר** **יהודה** **צניה** **דר'** **שמעון** **גרסי'**: **פגח**

הנין **ס'** החמה **א"ר** יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות **ה'קורא** **מכאן** **ואילך** **לא** **הפסיד** **כאדם** **הקורא** **בתורה**: **גב'ו** **מאי** **בין** **תכלת** **ללבן** **אילימא** **בין** **גבבא** **דעמרא** **חיורא** **לגבבא** **דעמרא** **דתכלתא** **הא** **בליליא** **נמי** **מידע** **ידעי** **אלא** **ס'** **בין** **תכלת** **שבה** **ללבן** **שבה**. תניא רבי מאיר אומר משיכיר בין זאב לכלב ר"ע אומר בין חמור לערוד **ס'** ואחרים אומרים משיראה את חברו רחוק ד' אמות ויכירנו אמר רב הונא הלכה כאחרים אמר אביי ילתפילין כאחרים לק"ש כותיקין **ה'דאמר** **ר'** **יוחנן** **ותיקין** **היו** **גומרין** **אותה** **עם** **הנין** **החמה** **כדי** **שיסמוך** **גאולה** **לתפלה** **ונמצא** **מתפלל** **ביום** **א"ר** **יורא** **מאי** **קרא** **ה'ייראוך** **עם** **שמש** **ולפני** **ירח** **דור** **דורים** **העיד** **ר"ב** **בן** **אליקים** **משום** **קהלא** **קדישא** **דבירושלים** **כ"ל** **הסומך** **גאולה** **לתפלה** **אינו** **נוזק** **כל** **היום** **כולו** **א"ר** **יורא** **איני** **והא** **אנא** **סמכי** **ואיתוקי** **א"ל** **במאי** **איתוקת** **דאמשיית** **אסא** **לבי** **מלכא** **חתם** **נמי** **מבעי** **לך** **למיהב** **אגרא** **למחוי** **אפי** **מלכא** **דא"ר** **יוחנן** **ס'דלעולם** **ישתדל** **אדם** **לרוץ** **לקראת** **מלכי** **ישראל** **ולא** **לקראת** **מלכי** **ישראל** **בלבד** **אלא** **אפילו** **לקראת** **מלכי** **עכו"ם** **שאם** **יזכה** **יבחין** **בין** **מלכי** **ישראל** **למלכי** **עכו"ם**. אמר ליה רבי אלעא לעולא **כי** **עייילת** **להתם** **שאי** **ל בשלמא** **דרב** **ברונא** **אחי** **במעמד** **כל** **החבורה** **דאדם** **גדול** **הוא** **ושמח** **במצות** **זימנא** **חדא** **סמך** **גאולה** **לתפלה** **ולא** **פסיק** **חוכא** **מפומיה** **כוליה** **יומא**. היכי מציי סמך והא א"ר יוחנן **ס'בתחלה** **הוא** **אומר** **ה'** **שפתי** **תפתח** **ולבסוף** **הוא** **אומר** **יהיו** **לרצון** **אמרי** **פי** **וגו'** **אמר** **ר'** **אלעזר** **תהא** **בתפלה** **של** **ערבית**. והא אמר ר' יוחנן **ס'איזהו** **בן** **העוה"ב** **י'זהו** **הסומך** **גאולה** **וכיון**

דקבעוה **רבנן** **בתפלה** **כתפלה** **אריכתא** **דמיא** **דאי** **לא** **תימא** **הכי** **י'ערבית** **היכי** **מציי** **סמך** **והא** **בעי** **למימר** **השכיבנו** **אלא** **כיון** **דחקינו** **רבנן** **השכיבנו** **כגאולה** **אריכתא** **דמיא** **ה"נ** **כיון** **דקבעוה** **רבנן** **בתפלה** **כתפלה** **אריכתא** **דמיא**. מכדי האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף מעיקרא דבעינא למימר מ"ט תקנוהו רבנן לאחר י"ח ברכות לימרו מעיקרא א"ר יהודה בריה דר' שמעון בן פזי והואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר י"ח פרשיות לפיכך תקינו רבנן לאחר י"ח ברכות. הני י"ח היינן אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה **היא** **דאמר** **ר'** **יהודה** **בריה** **דרבי** **שמעון** **בן** **פזי** **ק"ג** **פרשיות** **אמר** **דוד** **ולא** **אמר** **הללויה** **עד** **שראה** **במפתלן** **של** **רשעים** **שנאמר** **י'תמו** **חטאים** **מן** **הארץ** **ורשעים** **עוד** **אינם** **ברכי** **נפשי** **את** **ה'** **הללויה**. הני ק"ג ק"ד היינן אלא שמע מינה אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא דאמר ר' שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן כל

שמעון בן מנסיא אמר הלכה כר' מאיר. ירושלמי במעשר שני בסוף פרק ב' עדה קדושה ר' יוסי בן מושלם ור' שמעון בן מנסיא. בהגדת קהלת ראה חיים עם אשה אשר אהבת, רבי בשם עדה קדושה אמר קנה לך דברי אומנות עם נדברי תורה, מאי טעמא כדכתיב ראה חיים עם אשה אשר אהבת. ולמה קורין אותה עדה קדושה, שהיו משלשין את היום שליש לתפלה שליש לתורה שליש למלאכה. ויש אומרים שהן יגיעין בתורה בימות החורף ובמלאכה בימות הקיץ.ו' **זימנא** **חדא** **סמך** **גאולה** **לתפלה**. פי', בוחזקין עם מדומי' חמה, (והדינן) דלא פסיק חוכיה מפומיה כולה יומא. [ולבסוף הוא אומר יהיו] לרצון אמרי פי. ופרקינן כי אמר ר' יוחנן שמחתול ייי שפתי תפתח בתפילה שלערביה. ורדינן לא יכלת למימר הכי דהא ר' יוחנן איהו דאמר איהו בן העולם הבא זה הסומך גאולה שלערביה לתפילה שלערביה. ופרקינן אלא כי קאמר ר' יוחנן בתפילה שלמנחה צריך להתחיל ייי שפתי תפתח דכיון דתקינן רבנן למפתח הכי כגאולה אריכתא היא, דאי לא תימא הכי השכיבונן) הכי קאמי, ודא קא מפסיק, אלא כיון דחקון רבנן כגאולה אריכתא היא, הכא נמי כיון דתיקין רבנן ייי שפתי תפתח כגאולה אריכתא היא. ירושלמי. שלש תפיפות הן, תכף לטמיכה שחיטת שני' וסמך ושחט, תכף לנטילת ידים ברכה שני' שו' ידיכם קדש וכוכו' את ייי, תכף לגאולה תפילה שני' יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפנך ייי צורי וגואלי, וכו') בתריה יעקב ייי ביום צרה. וכל התוכף סמיכה לשחיטה, אין פסול נוגע אותו קרבן. וכל התוכף ברכה לנטילת ידים, אין שטן מקטרג באותה סעודה. וכל התוכף גאולה לתפילה, אין שטן מקטרג באותו היום. והטוב בעיניך עשיתי. אמר רב יהודה אמר רב שסמך גאולה לתפלה. תקינו רבנן יהיו לרצון אמרי פי אחי ייי' ברכות מפני שאמרו דידך אחורי יי'ת פרשיות, אשרי ולמה רגשו חדא פרשה.

מסורת הש"ס

א) ספחים קיט. ונע"ש בתוס' ד"ה כמלצה. ב) (לעיל ג.ו, ג) (ממחות מג.ד.) ד) (נ"א ל"ג ע"י מיר"ט.) ה) (לקמן ד' כה:.) ו) (לעיל דף ג.ו.) ז) (פנינטי"י על זה תמלא לקמן י.א.) ח) (ע"י מוס' ממחות מג: ד"ה בין וכו' דחו פי' רש"י דהכא ופי' באופן אחר,) ט) (תוספתא פ"א ה"ד,) י) (לקמן כה: כו,) יא) (פי' קוראין ע"י מוס' וכו' מוס' יומא לו:) יב) (תוספתא פ"א ה"ד, א) יג) (לעיל ד' ט.) יד) (ע"י מוס' וכו' מוס' וכו' יומא יד. טז.) טו) (לעיל ד' טז.) טז) (ע"י מוס' וכו' מוס' וכו' יומא יד. טז.)

‏◈ ◈‏

הנהגות הב"ח

(א) במשנה וגומרה עד הכן. יצי' ר"א הוא דקאלמן לה עין לקמן דף כ"ה ע"י ר"ש: (ב) שמו לקמן דף כ"ה ע"י ייראוך וכו' קצ"ש. נכתב כלזו ע"י לקמן דף טז ע"י רש"י ייראוך עם שמש וז תפלת יוצר היפך ממה שפי' כאן קריש':

‏◈ ◈‏

פורי"ש [פוריל"ש].

כרשים (ירק מאכל).

‏◈ ◈‏

מוסף רש"י

שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות, כיום, בתחלת שעה שלישית (לעיל ג. וכו' בהגרא' אורח סי' נח פ"ד, וכו' כאדם הקורא בתורה. שהרי הוא כהנס שקורא אחת מכל הפרשיות שבתורה, ואף על פי שאל יא' ידי קריאת שמש י' גאולה שבר כעסקא בתורה (לקמן י.א.) בין תכלת שבה ללבן שבה. ולא ללבן דוקא אלא קריבו ללבן (פורי"ש בשם רש"י.) לתפילין באחרים. ולומר להנחת תפילין הלכה כאחרים (ממחות יז.) כותיקין. המקימין למלות ומחזירין לעשות דבר מנתי ומלתי (לקמן כו.) ולכני ריח. וז' ממנה (לקמן כט.) קודם אור הירח בעוד השמש לא שקעה (שבת קי"ח.) שאם יזכה. לעולם יזכה וילכה ככבוד מלך' ממשתי, יבחיך. מה' ימר כבוד טטלי שכן מלות יומר ממה שהיה כבוד מאומת בעולם הזה (לקמן נח.)

‏◈ ◈‏

רב ניסים גאון

אחרים אומרים כדי שיראה את חברו ברחוק ד' אמות ויכירהו. הא מילתא האחרמר עלה בגמ' דבני מערבא מה אן קיימין אר' ברגיל אפי' ברחוק כמה חכים ליה ואי שאנינו גיגיל אפי' קאים גביה לא חכים ליה אלא כאן אנו קיימין ברגיל ואינו גיגיל כהארז דאילו לאכסנאי ואחי לקיצי: העיד (ר' שמעון) [י"י] בן אליקים משום קהלה קדושה בגמ' דבני מערבא במס' דמעשר שני (פ"ב הלכה ד') פרשו עדה קדושה ר' יוסי (ב' משולס) [ומשולס] ור' שמעון בן מנסיא ובמס' דיום טוב בפרק אין צדין (דף כז) גרסי' אמר ר' שמעון בן פזי אמר ר' יהושע בן לוי אמר ר' יוסי בן שאול אמר ר' שמש קהלה קדושה שביירושלים (א') שמעון בן מנסיא וחבירי ובגדתא דקהלת (פסוק דהא חיים) למה קורין אותן עדה קדושה שהיו משלשין את היום שליש לתפלה שליש לתורה שליש למלאכה ויש אומרים על שהיו יגיעים בתורה בימות החורף ובמלאכה (א') שמעון בן מנסיא וחבירי קרי לה' שמלאי ולר' ברכי עדה קדושה שהיו משלשין את היום ויש אומרים על שהיו יגיעין בתורה וכו':

ב) ע"ש גמ' ונע"י ונע"י.

מסורת הש"ם

(א) אלה מאי לא ילדה כלי' כס"ג, (ב) ימות דף ד, (ג) ע"ש, (ד) ג"ל דבן, (ה) [מגילה יד, ע"ש], (ו) ג"ל אלטמן,

»

הגהות הב"ח

(א) גמ' מאי משמע אמר רבא דר י' שאל כלי' ותונית דעל יום המיתה נאמר ממק: (ב) שם הן יקטלנו לו אחל לסוף ידב ליה ברתיה נפק מיניה מנשה ורבשקה יומא חדא ארכבינהו אכתפיה לאמטויניהו לבי מדרשא אמר חד מיניהו חזי רישא דאבא למטוי ביה דלאני וחד אמר חזי רישא דאבא לאקרובי עליה לעכו"ם חבטינהו בארעא מנשה חיה ורבשקה מית קרי אנפשיה וכלי כליו ריעי [ישעיה לבן] אמר כי מן אפילו צנל: (א) רש"י ד"ה סמוכים ותי' סמוכים לעד סמיכת כל:

»

גליון הש"ם

גמ' בעי רחמי. עיין תפנית כג ז ומו"ק פ' ויחל גמגמס הנענש כפ' מהנסה מי מלכיהס: שם ודפין גמיא. עי' טורי אפן ר"ה ח ז ד"ה ליק: שם אפילו חרב חדה. עי' מוס' נדה טו ז ד"ה הלל:

»

מוסף רש"י

בריוני. פריש, טון גוריס (טהודיו ד') א': אשס ריקוס ופוחיס למלמסה (גיסיו ב). בבשי דרחמנא. דכני סמר גזית המלך (סוס ח').

»

רב ניסים גאון

אמר לה ההוא גמיא לברוריא. ברוריא היא בתו של ר' חנינא בן תרדיון והיא אחתה אשתו של ר' מאיר ותי' בפריקא קמא דמסכת ע"ז (דף י"ח) ברוריא דביתוהו דר' מאיר ברת' דר' חנניה דר' תרדיון הואי וכבר למדה הרכה תחמאת לפסי החכמים כדאמרינן בפרסי כפ' תמיד (דף כח:) אמר ליה ומה ברוריא דביתוהו דר' מאיר ברת' דר' חנניה בן תרדיון דהות גמרא תלת מאה (משמע) [שמעתתא] ביומא מתלת מאה רבוחא: למא נסמכה פרישת אבשלום לפרשת

גוג ומגוג. פריש' גוג ומגוג הוא המומור הראשון שכתוב בו יתיצבו מלכי ארץ [אקשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם ויתר מלחמתו גוג ומגוג והתם בפרק לפני אדירון של גורס (ע"ז דף א) גורס' לעתיד באים אומות העולם ומתגייירן ומגניחין תפילין בראשיתן ותפילין בבורעותיהן ומוזוה בשתתיהן כיון שרואין מלחמת גוג ומגוג אמור להם על מי אתם באים על ה' ועל משיחו שנא' (תהילים א) למה רגצו גורס [וגר] יתיצבו מלכי ארץ מלחמת גוג ואחר מנתק מוסרותיו והולך לו שנא' בנתקה את מוסרותימו וגו' וכולא ברייתא:

(א) פס ניכר חסרון קלת. ועי' לעיל ד' ב'.

מאימתי פרק ראשון ברכות

י.

פסח באשרי וסיים באשרי. אלמא חדא היא דאשרי כל חוסי צו סיומא דלמה רגצו גורס הוא: **צריוני**. פריש'ס: **חטאים כפיצ**. קרי ציה פְּטָאִים שיכלה יצר הרע: **שפיל**. השפיל ענמך לסוף המקרא. כל דבר שהוא בסוף קרוי שפילו של דבר: **סמוכים לעד לעולם**. דדצרי תוכה כתיב [אחרין] נאמנים כל פקודיו סמוכים ^(א) סמיכת כל פקודיו עשויס צאמת וישר וללורך ולא דצר ריק: **כלוס יש עבד שמורד צרצו**. ויצא להכחיש את דברי הנציא: **אמור לו כלוס יש צן נו'**. והא חזינן הכא דהוי: **הכא נמי הוה**. סופיה להיות: **ואמר שירה**. כנגד כולם אמר

שירה לכשסרתה רוח הקודש עליו: **וכל קרבי**. על שם קרבי אמו שדר בתוכן: **מאי משמע**. דעל יום המיתה נאמר: **צא וראא וכו'**. הוא סבר דהכי צעי מאי שנא קרצים דנקט: **חמשה צרכי נפשי**. לעיל חשיב להו: **מאי דכפיצ מי כהחכם ומי יודע פשר דבר**. משום דאיירי צסופה צסמיכת גאולה לתפלה נקט ליה: **דאשכחן דאול אליסו לגבי אחאב**. דכתיב וילך אליהו להראות אל אחאב: **יפורס אול לגבי אלישע**. כשהלכו על מואב הוא ויהושפט (במלכים ז ג). דמתוך שלא היו הולכים זה אלל זה לא היה מוכיחו על שלא נשא אשה: **כצשי דרחמנא**. סתריס דהקצ"ה כמו רישא צכצשא (חולין ד' ג): צהטמנת האפר: **נגורס גורס**. שתמות: **מקובלני מציס אזי אצא**. דוד שראה את המלאך ומרצו שלופה צדיו צסוף ספר שמואל (ז ד) ולא מנע עצמו מן הרחמים: **אצי**

נסמכה פרישת אבשלום לפרישת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא גמי הוה: אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב **פיה פתחה** בחכמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שירה דר במעי אמו ואמר שירה שנאמר **ברכי נפשי את ה'** וכל קרבי את שם קדשו יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר **ברכו ה'** מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משידי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה שנאמר **ברכי נפשי את ה'** ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא **מאי אמר א** ^(רבי) (יהודה כדי שלא יסתכל במקום ערוה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום המנופת ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר **יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה'** הללויה נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר **ברכי נפשי את ה'** ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת **מאי משמע א** ^(ב) דעל יום המיתה נאמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב **תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגיעון וגו'** רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פוי והוה מסדר אגדתא קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב **ברכי נפשי את ה'** וכל קרבי את שם קדשו אמר ליה בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא **א** ^(ז) מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח וגשמה קרבים ובני מעים והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח וגשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה חנה **א** ^(ח) אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו **א** ^(ז) מאי כי אין בלתך אמר ר' יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו והקב"ה מבלה מעשיו **א** ^(ל) אנה הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרין דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף מה הקב"ה טהור אף נשמה טהורה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישבת למי שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב **א** ^(ט) מי כהחכם ומי יודע פשר דבר מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים בין חזקיהו לישעיהו חזקיהו אמר ליתי ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באליהו דאול לגבי אחאב (שנאמר **א** ^(ט) וילך אליהו להראות אל אחאב) ישעיהו אמר ליתי חזקיהו גבאי דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאול לגבי אלישע מה עשה הקב"ה הביא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו לך ובקר את החולה שנאמר **א** ^(י) בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם הוה, ולא תחיה בעולם הבא, משום דלא ילי ברוח הקדש **א** דנפקי מינאי בנין דלא מעלו **א** ^(ל) בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו **א** ^(ל) כבר נגזרה עליך גזירה **א** ^(ל) בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא **א** ^(פ) אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים אתמר נמי רבי יוחנן ורבי ^(ט) (אליעזר) דאמרי תרויהו אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא' ^(ט) ^(ח) קטלני לו איחל ^(ט):

כ ^(כ) פרישה שהיתה חביבה על דוד

כ ^(כ) פרישה שהיתה חביבה על דוד כו'. וא"מ מאי כל הפרשיות והא לא אשכחן סוס פרישה אחרת שמתחלת באשרי ומסיימת באשרי אלא היא. וי"ל דלאו דוקא פתח באשרי וסיים באשרי. אלא חתימה מעין פתיחה כמו מהלה שפתח צמהלה וסיים צמהלה מהלת ה' ידבר פי וכן הרכה פרישיות שמתחילות צהללויה ומסיימות צהללויה: גדול

עוד אינם כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם אלא **א** ^(ב) בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה: אמר לה ההוא צדוקי לברוריא כתיב **א** ^(ב) רני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני אמרה ליה שמיא שפיל לסיפיה דקרא דכתיב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' ^(ב) אלא מאי עקרה לא ילדה רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותייכו: **א** ^(ל) הלא צדוקי לר' אבהו כתיב **א** ^(ב) מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב **א** ^(ב) לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה הי מעשה הוה ברישא מכדי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא אמר ליה אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן ^(ב) דא"ר יוחנן סמוכין מן התורה מגין שנא' **א** ^(ז) סמוכים לעד לעולם עשויס באמת וישר למה נסמכה פרישת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא גמי הוה: אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב **פיה פתחה** בחכמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שירה דר במעי אמו ואמר שירה שנאמר **ברכי נפשי את ה'** וכל קרבי את שם קדשו יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר **ברכו ה'** מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משידי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה שנאמר **ברכי נפשי את ה'** ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא **מאי אמר א** ^(רבי) (יהודה כדי שלא יסתכל במקום ערוה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום המנופת ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר **יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה'** הללויה נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר **ברכי נפשי את ה'** ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת **מאי משמע א** ^(ב) דעל יום המיתה נאמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב **תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגיעון וגו'** רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פוי והוה מסדר אגדתא קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב **ברכי נפשי את ה'** וכל קרבי את שם קדשו אמר ליה בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא **א** ^(ז) מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח וגשמה קרבים ובני מעים והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח וגשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה חנה **א** ^(ח) אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו **א** ^(ז) מאי כי אין בלתך אמר ר' יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו והקב"ה מבלה מעשיו **א** ^(ל) אנה הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרין דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף מה הקב"ה טהור אף נשמה טהורה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישבת למי שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב **א** ^(ט) מי כהחכם ומי יודע פשר דבר מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים בין חזקיהו לישעיהו חזקיהו אמר ליתי ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באליהו דאול לגבי אחאב (שנאמר **א** ^(ט) וילך אליהו להראות אל אחאב) ישעיהו אמר ליתי חזקיהו גבאי דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאול לגבי אלישע מה עשה הקב"ה הביא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו לך ובקר את החולה שנאמר **א** ^(י) בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה בעולם הוה, ולא תחיה בעולם הבא, משום דלא ילי ברוח הקדש **א** דנפקי מינאי בנין דלא מעלו **א** ^(ל) בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו **א** ^(ל) כבר נגזרה עליך גזירה **א** ^(ל) בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא **א** ^(פ) אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא' ^(ט) ^(ח) קטלני לו איחל ^(ט):

כ ^(כ) פרישה שהיתה חביבה על דוד

כ ^(כ) פרישה שהיתה חביבה על דוד כו'. וא"מ מאי כל הפרשיות והא לא אשכחן סוס פרישה אחרת שמתחלת באשרי ומסיימת באשרי אלא היא. וי"ל דלאו דוקא פתח באשרי וסיים באשרי. אלא חתימה מעין פתיחה כמו מהלה שפתח צמהלה וסיים צמהלה מהלת ה' ידבר פי וכן הרכה פרישיות שמתחילות צהללויה ומסיימות צהללויה: גדול

עוד אינם כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם אלא **א** ^(ב) בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה ורשעים עוד אינם בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה: אמר לה ההוא צדוקי לברוריא כתיב **א** ^(ב) רני עקרה לא ילדה משום דלא ילדה רני אמרה ליה שמיא שפיל לסיפיה דקרא דכתיב כי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה' ^(ב) אלא מאי עקרה לא ילדה רני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותייכו: **א** ^(ל) הלא צדוקי לר' אבהו כתיב **א** ^(ב) מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב **א** ^(ב) לדוד מכתם בברחו מפני שאול במערה הי מעשה הוה ברישא מכדי מעשה שאול הוה ברישא לכתוב ברישא אמר ליה אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו אנן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן ^(ב) דא"ר יוחנן סמוכין מן התורה מגין שנא' **א** ^(ז) סמוכים לעד לעולם עשויס באמת וישר למה נסמכה פרישת אבשלום לפרשת גוג ומגוג שאם יאמר לך אדם כלום יש עבד שמורד ברבו אף אתה אמור לו כלום יש בן שמורד באביו אלא הוה הכא גמי הוה: אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי מאי דכתיב **פיה פתחה** בחכמה ותורת חסד על לשונה כנגד מי אמר שלמה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שירה דר במעי אמו ואמר שירה שנאמר **ברכי נפשי את ה'** וכל קרבי את שם קדשו יצא לאויר העולם ונסתכל בכוכבים ומזלות ואמר שירה שנאמר **ברכו ה'** מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאיו וגו' ינק משידי אמו ונסתכל בדדיה ואמר שירה שנאמר **ברכי נפשי את ה'** ואל תשכחי כל גמוליו מאי כל גמוליו אמר ר' אבהו שעשה לה דדים במקום בינה טעמא **מאי אמר א** ^(רבי) (יהודה כדי שלא יסתכל במקום ערוה רב מתנא אמר כדי שלא יינק ממקום המנופת ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה שנאמר **יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה'** הללויה נסתכל ביום המיתה ואמר שירה שנאמר **ברכי נפשי את ה'** ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת **מאי משמע א** ^(ב) דעל יום המיתה נאמר רבה בר רב שילא מסיפא דעניינא דכתיב **תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגיעון וגו'** רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא הוה שכיח קמיה דר' שמעון בן פוי והוה מסדר אגדתא קמיה דר' יהושע בן לוי אמר ליה מאי דכתיב **ברכי נפשי את ה'** וכל קרבי את שם קדשו אמר ליה בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא **א** ^(ז) מדת בשר ודם מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח וגשמה קרבים ובני מעים והקב"ה אינו כן צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח וגשמה קרבים ובני מעים והיינו דאמרה חנה **א** ^(ח) אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו. מאי אין צור כאלהינו אין צייר כאלהינו **א** ^(ז) מאי כי אין בלתך אמר ר' יהודה בר מנסיא אל תקרי כי אין בלתך אלא אין לבלותך שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם מעשה ידיו מבלין אותו והקב"ה מבלה מעשיו **א** ^(ל) אנה הכי קא אמינא לך הני חמשה ברכי נפשי כנגד מי אמרין דוד לא אמרן אלא כנגד הקב"ה וכנגד נשמה מה הקב"ה מלא כל העולם אף נשמה מלאה את כל הגוף מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה אף נשמה רואה ואינה נראית מה הקב"ה זן את כל העולם כלו אף נשמה זנה את כל הגוף מה הקב"ה טהור אף נשמה טהורה מה הקב"ה יושב בחדרי חדרים אף נשמה יושבת בחדרי חדרים יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו וישבת למי שיש בו חמשה דברים הללו: אמר רב המנונא מאי דכתיב **א** ^(ט) מי כהחכם ומי יודע פשר דבר מי כהקדוש ברוך הוא שיודע לעשות פשרה בין שני צדיקים בין חזקיהו לישעיהו חזקיהו אמר ליתי ישעיהו גבאי דהכי אשכחן באליהו דאול לגבי אחאב (שנאמר **א** ^(ט) וילך אליהו להראות אל אחאב) ישעיהו אמר ליתי חזקיהו גבאי דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאול לגבי אלישע מה עשה הקב"ה הביא יסורים על חזקיהו ואמר לו לישעיהו לך ובקר את החולה שנאמר **א** ^(י) בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה מת אתה בעולם אליו כה אמר ה' (צבאות) צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה וגו' מאי כי מת אתה ולא תחיה בעולם הוה, ולא תחיה בעולם הבא, משום דלא ילי ברוח הקדש **א** דנפקי מינאי בנין דלא מעלו **א** ^(ל) בהדי כבשי דרחמנא למה לך מאי דמפקדת איבעי לך למעבד ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד אמר ליה השתא הב לי ברתך אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו **א** ^(ל) כבר נגזרה עליך גזירה **א** ^(ל) בן אמוץ כלה נבואתך וצא כך מקובלני מבית אבי אבא **א** ^(פ) אפי' חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים שנא' ^(ט) ^(ח) קטלני לו איחל ^(ט):

י. תורה אור השלם

1. אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישוב: תהלים א א 2. נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפס אשר כל חוסי תהלים ב יב 3. יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם קרבי נפשי את ה' ויחללו ית: תהלים ד לה 4. רני עקרה לא ילדה פצויו רנה וצוהלי לא חלה פי רבים בני שוממה מבני בעולה אמר ה':

5. ממוזר לדוד בקרנו מפני אבשלום בנו: תהלים ג א

6. למנצח אל תשתת לדוד מכתם בקרנו מפני שאלו במערה: תהלים ג א

7. סמוכים לעד לעולם עשויס באמת וישר: תהלים נו א

8. פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה: תהלים קא ח

9. לדוד ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו: תהלים קא א

10. ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עשי דברו לשמוע בקול דברו: תהלים קב ב

11. ברכי נפשי את ה' ואל תשכחו כל גמוליו: תהלים קב ב

12. ברכי נפשי את ה' ואל תשכחו כל גמוליו: תהלים קב ב

13. תסתיר פניך יבהלון ואל יגעון ואל יעקבו: תהלים קד א

14. אין קדוש כה' כי אין בלתך ואין צור כאלהינו: תהלים קד א

15. מי כהחכם ומי יודע פשר דבר תחמאת אדם ויאיר פניו וזו פניו ישא: תהלים קד א

16. וילך אליהו להראות אל אחאב ויחשב חק בשמרון: מלכים א יח ב 17. בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ואל תחיה: מלכים ב כ א 18. הן יקטלני לו איחל אף דרכי אל פני אובדתי: איוב יג טו

»

רבינו חננאל

דכל פרישה שהיתה חביבה לדוד פתח [באשרי וסיים בה באשרי, פתח] לה אשרי האיש וסיים בה אשרי חוסי בו, וכדרכו אשי דהוא בתרא קיימא לן, דבכולהו תפילות מתחילין י"י שפתי תפתח. וכן הלכה. למה נסמכה פרישת אבשלום לפרשת גוג ומגוג, שאם יאמר לך אדם יש עבד שמורד לרבו וכול, כה אמר י"י צו לביתך כי מת אתה, בעולם הזה, ולא תחיה בעולם הבא, משום דלא עסקת בפריה ורביה. אמר ליה תזיתי ברוח הקדש דלא נפיק מיני זרעא מעליא, אמר ליה בהדי כיבשי ומרי עלמא למה לך מאי דמיקדת עביד וכול, נסיב בת ישיעה הנביא ואוליד מנשה ורבשקה.